

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ КРИЗЬ ПРИЗМУ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ

УДК 378.011.3-051:004.737.5(043.5)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2026.351614>

Володимир Шевченко, кандидат педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки

Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8905-5483>

Роман Полевик, асистент викладача кафедри технологічної освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1543-4073>

ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ КРИЗЬ ПРИЗМУ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ

У статті обґрунтовано та розкрито важливі питання, що виникають в процесі розвитку медіаграмотності майбутніх учителів технологій. Обґрунтовано актуальність формування медіаграмотності як складової фахової компетентності педагога в умовах цифровізації освіти. Визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови розвитку медіаграмотності майбутніх учителів технологій, зокрема інтеграцію медіаосвітнього змісту в фахову підготовку, індивідуалізацію навчання та використання цифрових освітніх платформ та онлайн-інструментів. Представлено результати педагогічного експерименту, які підтверджують ефективність запропонованих педагогічних умов в процесі організації освітнього процесу.

Ключові слова: медіаграмотність; майбутні учителі технологій; фахова підготовка; педагогічні умови; цифрові технології; рефлексія; освітній процес.

Літ. 5.

Volodymyr Shevchenko, Ph.D. (Pedagogy), Professor of
the Pedagogy Department,

Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8905-5483>

Roman Polevyk, Assistant Professor of the Technological Education Department,
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1543-4073>

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS THROUGH THE PRISM OF MEDIA LITERACY DEVELOPMENT

The article substantiates the relevance of developing media literacy of future technology teachers as an essential component of their professional competence in the context of educational digitalization. The essence of media literacy in pedagogical activity is revealed, and pedagogical conditions for its effective development in the process of professional training are identified and theoretically justified. Special attention is paid to the integration of media education content into professional disciplines, individualization of the educational process, and the use of digital platforms and online tools. It is proven that the implementation of the proposed pedagogical conditions contributes to increasing the level of media literacy of future teachers and their readiness for professional activity in the modern media educational environment.

The rapid development of digital technologies and the constant growth of media information have significantly changed the requirements for the professional training of modern teachers. A technology teacher today acts not only as a transmitter of knowledge but also as an organizer of educational activities in a digital environment, a mediator of information flows, and a facilitator of students' work with media content. Under these conditions, the development of media literacy of future teachers becomes a priority task of higher pedagogical education.

Despite numerous studies devoted to media education and digital competence, the issue of developing media literacy specifically among future technology teachers in the process of professional training remains insufficiently explored. This determines the relevance of the presented research.

The purpose of the article is to theoretically substantiate the pedagogical conditions for the development of media literacy of future technology teachers and to analyze the possibilities of their implementation in the process of professional training.

Media literacy of a future technology teacher is considered an integrated professional quality that combines knowledge about media, skills of critical analysis of information, the ability to create media products, and readiness to use digital tools in educational practice. It includes cognitive, operational, and value-motivational components and acts as an important element of the teacher's professional culture.

According to the European Framework for the Digital Competence of Educators (DigCompEdu), media literacy is closely related to a teacher's ability to effectively select, evaluate, and use digital resources for teaching and professional development.

Keywords: media literacy; future technology teachers; professional training; pedagogical conditions; digital technologies; reflection; educational process.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку освіти характеризується зростанням ролі медіа та цифрових технологій у професійній діяльності педагога. Майбутній учитель технологій повинен не лише володіти фаховими знаннями, а й бути здатним критично оцінювати інформацію, ефективно використовувати медіаресурси та формувати медіаграмотність учнів. У цьому контексті актуалізується проблема цілеспрямованого розвитку медіаграмотності здобувачів педагогічної освіти. У сучасних умовах цифровізації освіти формування медіаграмотності майбутніх фахівців стає пріоритетним завданням, що особливо посилюється під впливом повномасштабного вторгнення Росії в нашу державу, коли на педагога покладається відповідальність за використання достовірної та правдивої інформації у процесі організації освітнього процесу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. В сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства освітній простір характеризується зростанням обсягів інформації, активізацією медіавпливів і поширенням маніпулятивних технологій, що об'єктивно зумовлює підвищені вимоги до професійної діяльності педагога.

З одного боку, сучасна школа потребує учителів із розвиненим критичним мисленням, сформованими медіакомпетентностями та здатністю забезпечувати інформаційну безпеку учасників освітнього процесу; з іншого – система професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти не повною мірою забезпечує цілеспрямоване й системне формування медіаграмотності як складової професійної компетентності педагога.

Медіаграмотність учителя в сучасних умовах постає як об'єктивна вимога часу й невід'ємний компонент його професійної діяльності, що актуалізує потребу в теоретичному обґрунтуванні та практичному забезпеченні її формування у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів.

Водночас відсутність цілісної науково обґрунтованої моделі, визначених педагогічних умов і методичного забезпечення формування медіаграмотності зумовлює необхідність подальших наукових пошуків у цьому напрямі.

Теоретико-методологічні засади та проблеми формування елементів медіаграмотності розкрито у працях філософів і науковців, зокрема в дослідженнях В. Андрущенко, О. Дзьобаня, В. Кременя, В. Огнев'юка та ін. [1].

Водночас аналіз сучасних досліджень засвідчує, що питання формування медіаграмотності у процесі професійної підготовки майбутніх учителів технологій залишається недостатньо розробленим як у теоретичному, так і в практичному аспектах педагогічної науки.

Це створює науково-педагогічне протиріччя між зростаючими вимогами до майбутніх педагогів, які передбачають розвиток критичного мислення, медіакомпетентностей та здатності протидіяти маніпулятивним медіавпливам, і недостатнім рівнем теоретико-методичного забезпечення та практичної підготовки учителів технологій до ефективного використання медіаресурсів і цифрових технологій у освітньому процесі. Наслідком такого протиріччя можуть стати проблеми дистанційного навчання, зниження рівня освітніх досягнень учнів, а також підвищена вразливість освітнього процесу до дезінформації та маніпуляцій у медіапросторі.

Враховуючи зазначене протиріччя, актуальність дослідження обумовлюється необхідністю розроблення теоретико-методичних засад і практичних підходів до формування медіаграмотності майбутніх учителів технологій у процесі їх професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов формування медіаграмотності майбутніх учителів технологій у процесі фахової підготовки, що передбачає розвиток критичного мислення, медіакомпетентностей та проектно-технологічної культури, а також визначення ефективних методів і стратегій інтеграції медіаосвітнього змісту у освітній процес.

Виклад основного матеріалу дослідження. Медіаграмотність майбутнього учителя технологій розглядається як інтегрована професійна якість, що охоплює знання про медіа, уміння критично аналізувати та створювати медіаконтент, а також ціннісне ставлення до інформації.

Медіаграмотність більшістю дослідників характеризується як результат медіаосвіти. Канадський теоретик медіаосвіти Крістофер Ворсноп визначає медіаграмотність як здатність до експериментування, інтерпретації / аналізу та створення медіатекстів. Американський науковець Роберт К'юбі вважає, що медіаграмотність – це здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення в різних формах [5].

Ефективний розвиток цієї якості можливий за умови створення відповідних педагогічних умов у процесі професійної підготовки.

До основних педагогічних умов розвитку медіаграмотності майбутніх учителів технологій віднесено:

1. Інтеграцію медіаосвітнього змісту у фахову підготовку, що забезпечує системність формування медіаграмотності та її зв'язок із професійною діяльністю.

2. Індивідуалізацію навчання, яка передбачає врахування рівня цифрової підготовленості, медіадосвіду та мотивації студентів [2].

3. Використання цифрових платформ і онлайн-інструментів, що сприяють активізації навчальної

діяльності, розвитку критичного мислення та формуванню практичних медіаумінь.

Медіаграмотність, яка передбачає вміння критично оцінювати та аналізувати інформаційний контент з яким працює користувач, і комп'ютерна грамотність, яка охоплює технічні навички роботи з наявними цифровими пристроями, становлять основу цифрової грамотності. Саме їх поєднання забезпечує безпечну й результативну діяльність людини в сучасному інформаційному середовищі. Медіаграмотність формує здатність перевіряти достовірність відомостей і виявляти маніпулятивні впливи, тоді як комп'ютерна грамотність забезпечує впевнене користування програмним забезпеченням та інтернет-ресурсами.

Проте слід розрізняти різні види комп'ютерної грамотності:

а) Побутова комп'ютерна грамотність, тобто широке використання обчислювальної техніки в побуті: мікропроцесори, вбудовані в різні пристрої, автоматизація сфери обслуговування. Користувачем побутових комп'ютерів став практично кожен. Необхідна для цього "грамотність" полягає в придбанні практичних навичок поведінки з побутовими пристроями нового типу.

б) Професійна комп'ютерна грамотність, а тому зміст професійної комп'ютерної грамотності є специфічним для кожної професії.

Комп'ютеризація суспільства означає підвищення вимог не тільки до масової "грамотності", але і до рівня кваліфікації наукових та інженерно-технічних кадрів.

в) Оволодіння комп'ютером як інтелектуальним засобом. Персональні комп'ютери та різного роду гаджети, смартфони стали для багатьох людей засобом, що забезпечує доступ до різноманітної інформації, створення текстів, зображень і звукових образів, особистих банків даних.

Формування необхідної для цього комп'ютерної грамотності полягає в тому, щоб перетворити наявний девайс у свого роду зовнішній орган мислення і пам'яті, яким можна вільно і ефективно користуватися при вирішенні широкого кола задач, як побутового, так і освітнього спрямування.

Перераховані види комп'ютерної грамотності не є взаємовиключними, вони тісно взаємопов'язані і частково перекриваються. Дійсно, хоча формування побутової комп'ютерної грамотності є досить важливим завданням, однак. Формування інтелектуальних умінь, що забезпечують ефективне застосування різного роду гаджетів, являє собою необхідну основу, як для подальшого професійного навчання, так і для загальної підготовки до життя в сучасному інформаційному суспільстві. Виділення комплексу цих умінь і визначення оптимальних умов їх розвитку – найбільш актуальні завдання психологічних досліджень медіаграмотності.

Перспективним представляється практичне застосування сучасних уявлень про закономірності розвитку довербальний форм значень. Дійсно, операціональні та предметні значення, мабуть, передують вербальним не тільки в онтогенезі, але і при освоєнні людиною будь-якої нової для неї предметної галузі, в тому числі і роботи з сучасними цифровими пристроями.

Зміст же самої комп'ютерної грамотності не вичерпується, зрозуміло, лише когнітивними складовими. Ефективне застосування ЦП в чомусь залежить від емоційного ставлення доних, особливостей саморегуляції, мотиваційної сфери та особистості користувача, сформованості спеціальних комунікативних навичок.

Таким чином, інформатизація освіти є вирішальним чинником досягнення основних цілей реформування освіти. Використання ІКТ впливає на зміст навчання, модернізує засоби, методи та форми організації навчального процесу, забезпечує високий науковий та методичний рівень викладання, індивідуальний підхід до навчання, стимулює тих, хто навчається, до самостійної роботи, підвищує ефективність, доступність та якість надання освітніх послуг.

Процеси європейської інтеграції, що охоплюють практично всі сфери нашого суспільства, мають відповідні прояви і в системі освіти. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи, що вимагає модернізації освітньої діяльності в контексті просвітницьких реформ Болонського процесу. Такі фундаментальні зміни спричинили до переосмислення наявної моделі методичної концепції педагогічної освіти загалом та формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій зокрема: у зв'язку з цим постає питання використання в освітньому процесі ОІС як "сукупності методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації, що розширює знання людей і розвиває їхні можливості щодо керування технічними і соціальними проблемами" [3]. Використання ОІС у професійній підготовці майбутніх учителів технологій забезпечує мотивацію навчально-пізнавальної діяльності, індивідуалізацію навчання, самостійність, поетапне формування професійних компетентностей та виокремлення відповідних педагогічних умов формування рівнів медіаграмотності.

З метою перевірки ефективності зазначених педагогічних умов було проведено педагогічний експеримент, у якому взяли участь студенти різних педагогічних напрямків/спеціальностей освітнього ступеня бакалавр та магістр.

Результати експерименту засвідчили позитивну динаміку рівнів сформованості медіаграмотності в експериментальній групі порівняно з контрольною.

Медіаграмотність майбутнього учителя технологій у дослідженні розглядається як інтегративна професійна якість, що поєднує мотиваційно-ціннісне ставлення до медіа, систему знань про медіа та здатність критично й творчо використовувати медіаінструменти в освітній діяльності.

У структурі медіаграмотності виокремлено три взаємопов'язані компоненти:

- мотиваційно-ціннісний, що відображає усвідомлення значущості медіа в професійній діяльності;
- когнітивний, який охоплює знання про медіа та принципи їх аналізу;
- діяльнісний, що передбачає практичні вміння створення та використання медіапродуктів.

На основі теоретичного аналізу та узагальнення педагогічного досвіду визначено такі педагогічні умови розвитку медіаграмотності майбутніх учителів технологій:

1. Формування позитивної мотивації до медіа-освітньої діяльності.
2. Інтеграція медіаосвітнього змісту в професійну підготовку.
3. Використання інтерактивних і проектно-орієнтованих методів навчання.
4. Створення медіаорієнтованого освітнього середовища.
5. Забезпечення педагогічного супроводу та рефлексивної діяльності студентів.

Експериментальне дослідження проводилося за участю студентів закладу вищої освіти педагогічних напрямків/спеціальностей та включало контрольну й експериментальну групи. На констатувальному етапі встановлено переважання середнього та низького рівнів сформованості медіаграмотності в обох групах.

Реалізація педагогічних умов у процесі формування експерименту забезпечила суттєву позитивну динаміку показників у студентів експериментальної групи. Частка студентів із високим рівнем медіаграмотності зросла з 10,7 % до 31,2 %, тоді як кількість студентів із низьким рівнем зменшилася з 41,8 % до 27,6 %. Статистична перевірка результатів підтвердила їх достовірність.

Програма визначає метод проектів як основний підхід до навчання в освітній галузі "Технологія", що зумовлено неможливістю розв'язання її освітніх завдань виключно традиційними методами навчання.

Засвоєння проектно-технологічної діяльності визначається способом взаємодії з навколишнім середовищем, що сприяє формуванню проектно-технологічної культури майбутніх фахівців. Таким чином, заняття з трудового навчання (технологій) створюють найбільш сприятливі умови для ефективного використання проектно-технологічних методів і розвитку проектно-технологічної діяльності,

що забезпечує формування ключових компетентностей, необхідних у сучасному освітньому процесі [4].

Застосування методу проектів у навчанні технологій створює оптимальні умови для розвитку проектно-технологічної культури майбутніх педагогів та формування ключових компетентностей, необхідних у сучасному освітньому процесі. Таким чином, системне формування медіаграмотності та проектно-технологічних компетентностей майбутніх учителів технологій є необхідною складовою професійної підготовки і потребує подальшого теоретико-методичного забезпечення.

Висновки: Результати дослідження підтверджують, що цілеспрямоване впровадження педагогічних умов розвитку медіаграмотності майбутніх учителів технологій сприяє підвищенню рівня їхньої професійної підготовки. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням методичних рекомендацій щодо використання адаптивних цифрових технологій у підготовці педагогів.

Формування медіаграмотності майбутніх учителів технологій є актуальним завданням сучасної педагогічної підготовки, зумовленим цифровізацією освіти та зростанням ролі медіа у професійній діяльності педагога. Медіаграмотність розглядається як інтегративна професійна якість, що поєднує мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісний компоненти, включає знання про медіа, вміння критично аналізувати та створювати медіаконтент, а також відповідальне ставлення до інформації.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що система підготовки майбутніх учителів технологій не забезпечує цілеспрямоване і системне формування цієї компетентності, що створює протиріччя між потребами сучасної школи та існуючими методами навчання. Педагогічний експеримент підтвердив ефективність розроблених педагогічних умов, серед яких інтеграція медіаосвітнього змісту у фахову підготовку, використання проектно-орієнтованих та інтерактивних методів, цифрових платформ і педагогічного супроводу студентів, що забезпечило суттєве підвищення рівня медіаграмотності в експериментальній групі. На сьогодні враховуючи зміни у суспільстві, викликані війною та пришвидшеним етапом розвитку електронних пристроїв, зумовлює потребу у майбутніх професійних кадрах нового покоління – фахівцях, які не лише володіють ґрунтовними професійними знаннями, а й здатні активно впроваджувати процеси інформатизації та цифрової трансформації в систему освіти та володіють належними компетентностями медіаграмотності. Їхня діяльність має ґрунтуватися на поєднанні традиційних педагогічних підходів із новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями.

Стратегічним завданням закладів вищої освіти є приведення змісту професійної підготовки у від-

**ФАХОВА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ КРИЗЬ ПРИЗМУ РОЗВИТКУ
МЕДІАГРАМОТНОСТІ**

повідність до вимог інформаційно-технологічного суспільства. Це передбачає оновлення освітніх програм, впровадження інноваційних педагогічних технологій та створення сучасного цифрового освітнього середовища, що особливо важко в сучасних умовах війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В.П. Просвітницька одісея розуму. Київ : Знання України. 2025. 524 с.
2. Биков В.Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України. 188 Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку : матеріали методологічного семінару НАПН України 4 квітня 2019 р. Київ : НАПНУ, 2019. С. 20–26.
3. Спирін О.М., Вакалюк Т.А., Олексюк В.П., Іванова С.М., Мінтій І.С., Кільченко А.В. Модель використання інформаційно-цифрових технологій для оцінювання результативності педагогічних досліджень. *Електронне наукове фахове видання "Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету"*, № 14, 2023. С. 50–62.
4. Тхоржевський Д.О. Виховання національної самосвідомості учнів – невідкладне завдання загальноосвітньої школи. *Шлях освіти*. 2003. № 2. С. 28–33.
5. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність: Підручник для вчителів. Перекл. з англ. С.Дьома; за загал. ред. В.Ф Іванова, О.В. Волошенюк. Київ: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси. 2017. С. 23–24.

REFERENCES

1. Andrushchenko, V.P. (2025). *Prosvitnytska odisseia*

rozumu [The Educational Odyssey of the Mind]. Kyiv, 524 p. [in Ukrainian].

2. Bykov, V. (2019). *Tsyfrova transformatsiia suspilstva i rozvytok kompiuterno-tekhnologichnoi platformy osvity i nauky Ukrainy* [Digital transformation of society and development of the computer-technological platform of education and science of Ukraine]. 188 Information and digital educational space of Ukraine: transformation processes and development prospects: materials of the methodological seminar of the National Academy of Sciences of Ukraine on April 4, 2019. Kyiv, pp. 20–26. [in Ukrainian].

3. Spirin, O.M., Vakalyuk, T.A., Oleksiuk, V.P., Ivanova, S.M., Mintii, I.S. & Kilchenko, A.V. (2025). Model vykorystannia informatsiino-tyfrovyykh tekhnolohii dlia otsiniuvannia rezultatyvnosti pedahohichnykh doslidzhen [Model of using information and digital technologies for assessing the effectiveness of pedagogical research]. *Electronic scientific professional publication "Open educational e-environment of a modern university"*, No. 14, pp. 50–62. [in Ukrainian].

4. Thorzhevsky, D.O. (2003). *Vykhovannia natsionalnoi samosvidomosti uchniv – nevidkladne zavdannya zahalno-osvitnoi shkoly* [The education of national self-awareness of students is an urgent task of a comprehensive school]. *The path of education*. No. 2. pp. 28–33. [in Ukrainian].

5. Scheibe, S. & Rogow, F. (2017). *Mediagramotnist [Media Literacy]. A Textbook for Teachers*. Translated from English by S. Dyoma; General editors V.F. Ivanova, O.V. Volosheniuk. Kyiv: Center for Free Press, Academy of the Ukrainian Press. pp. 23–24. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 04.02.2026

Прийнято до друку: 20.03.2026

Опубліковано: 14.04.2026

"Здобувати знання – значить відкривати у собі людину".

*Іван Франко
видатний український поет*

"Освіта має бути не лише знанням, а й вихованням волі та характеру".

*Тригорій Ващенко
український педагог, науковець*

"Справжнє навчання починається з подиву".

*Аристотель
давньогрецький філософ*

"Знання без практики – порожнє, практика без знання – сліпа".

*Конфуцій
давньокитайський філософ*

"Не книга навчає, а думка, що народжується під час її читання".

*Джон Лок
англійський філософ*

